

ARMOEDE IN DE VOORZIENING

EEN BLIJVEND AANDACHTSPUNT

In 2007 publiceerde Caritas Vlaanderen het Cahier Armoede en sociale uitsluiting. Het Cahier ging uit van de rol die voorzieningen kunnen spelen in het wegwerken van sociale uitsluiting. In 2007 las Richard Timmerman, directeur van het Koninklijk Orthopedagogisch Centrum Antwerpen (KOCA), in het Cahier over het oprichten van een "aandachtscel armoede" in elke voorziening. Vandaag bestaat de Aandachtscel Armoede en Uitsluiting (AAU) in KOCA vijf jaar. Aan de hand van het verhaal in het KOCA, grijpen we de campagne van WZZ aan om te pleiten voor een Aandachtscel in elke voorziening in Vlaanderen.

MET VUILE KLEREN IN DE KLAS

Natuurlijk bestond er in 2007 al een werking rond armoede in KOCA, zo vertellen Richard Timmerman, algemeen directeur en Paul Boutsen, directeur projectwerking. Er was een sociaal fonds dat probleemdossiers, die vaak te maken hadden met onbetaalde facturen, bekeek en openstaande schulden kwijtschold. "Maar we wilden de armoedeproblematiek in onze voorziening anders aanpakken", klinkt het vandaag. "We wilden het kaderen, er een visie rond ontwikkelen die verder ging dan het beoordelen van losstaande gevallen. We wisten dat één op de vier van onze leerlingen, misschien nog meer, thuis opgroeit in armoede. Daar wilden we mee aan de slag".

De keuze voor een gefundeerd armoedebeleid in KOCA, wat toch geen topprioriteit is van een doorsnee school, ligt in de behoeftepiramide van Maslow. "Maslow gaat ervan uit dat je eerst elementaire behoeften moet invullen, alvorens je kan werken aan zelfontplooiing", legt Boutsen uit. "Kinderen die met vuile kleren in de klas zitten of die met honger naar school komen, zijn tijdens de lessen veel minder gefocust en leren veel minder makkelijk dan kinderen die deze problemen niet ervaren. Het is dan wel niet onze core business, het is zo randvoorwaardelijk dat we er niet buiten kunnen. Onze taak is het niet, onze zorg des te meer. Wanneer we aan die problemen werken, merken we dat de betrokken leerlingen plots veel beter presteren op de schoolbanken."

MENSEN MET GOESTING

Opmerkelijk is ook de wijze waarop de AAU tot stand is gekomen. Er werd niet vertrokken vanuit een visietekst of vanuit een specifieke beleidsopdracht, vertelt Timmerman. "In de eerste plaats wilden we een plek creëren waar vrijuit kan nagedacht worden over armoedeproblematiek binnen KOCA. Nog steeds is de agenda een mix tussen visie, beleidsontwikkeling en vrijplaats. Zo blijft de AAU een denktank, die zelf geen beleid uitstippelt. De AAU doet voorstellen, die meegenomen worden door de directie. Daar heb je mensen met goesting voor nodig. Geen mensen die gedwongen een engagement in een werkgroep opnemen, wel mensen die uit interesse komen en hun eigen praktijk meenemen en zo binnenbrengen".

Richard Timmerman zit zelf de vergaderingen voor, wat de AAU een zeker gewicht geeft in de structuur van KOCA. Via hem, Paul Boutsen en Karin Pae-schuyzen, de coördinator van de sociale dienst, worden voorstellen meegenomen naar hogere niveaus. “Die werkwijze hanteren we voor alle ondersteunende vergaderingen. De AAU staat daarmee op hetzelfde niveau als bijvoorbeeld het diversiteitscomité of zelfs het financieel comité.”

OPEN CEL

Naast geïnteresseerde medewerkers vanuit KOCA, nemen ook partners van buiten de voorziening deel aan de bijeenkomsten. Partners zoals De Link, RechtOp, de provincie of de stad zijn steeds welkom. “De AAU is een open cel, waar ieder eigen praktijkervaringen mee naar toe kan nemen. Dat draagt bij aan de diversiteit van agendapunten. Soms nemen ook sponsors deel aan de vergadering. Zij komen dan voor één specifiek agendapunt, maar blijven de hele vergadering aanwezig. Zo leren ze onze werking van binnenuit kennen én horen wij eens een heel andere stem in de zaken waar we alle dagen mee bezig zijn”, legt Timmerman uit.

Dit werkmodel geven Timmerman en Boutsen graag mee aan al wie met een Aandachtscel wil starten. “Je hebt mensen nodig vanuit de eigen voorziening die interesse hebben in de thematiek. Misschien wel mensen met ervaring rond armoede, vanuit eigen leefgroepen of afdelingen. Zoek daarnaast ook partners, samenwerking met stad en provincie zijn heel belangrijk. Een degelijke en duidelijke ondersteuning van het beleid tenslotte is ook heel belangrijk. Door de aanwezigheid van een directielid geef je aan dat armoedebeleid een terecht prioriteit is. Wij bieden op elke studiedag trouwens ook een vorming aan rond armoede. Continu aandacht schenken aan het probleem is immers noodzakelijk om het thema levend te houden, zowel bij medewerkers als bij de directie.”

GEEN BORDJE IN DE GANG

Het belangrijkste doel van de Aandachtscel Armoede en Uitsluiting, is natuurlijk het wegwerken van de armoede in de eigen omgeving. Om dat te realiseren, wil KOCA snel en efficiënt kunnen te werk gaan. Richard Timmerman vertelt: “Wanneer er voor het bestaan van de AAU een probleem werd opgemerkt, stuurde de leerkracht of opvoeder een vraag aan het sociaal fonds. Dat fonds kwam regelmatig, maar zeker niet wekelijks samen. Uiteindelijk was het fonds dat een

beslissing nam, waarna gekeken moest worden op welke manier er hulp geboden kon worden. Een lang en omslachtig proces.” Vandaag gaat dit even anders. Via de Opgeleide Ervaringsdeskundige (OED), wordt er vrij direct ingegrepen. Wanneer een probleem opgemerkt wordt, wordt dit signaleerd aan de OED of aan Timmerman of Boutsen. Dan wordt meteen gekeken hoe het probleem opgelost kan worden. De OED neemt contact op met de ouders en beluistert, vanuit haar eigen achtergrond, de problemen.

Soms volstaat het om een voedselpakket aan de kinderen te geven om het weekend door te komen, af en toe wordt aan de ouders geld gegeven, voor bijvoorbeeld dringende aankopen of huishuur. “Dat doen we enkel als we weten dat het geld goed besteed wordt. Anders zorgen we zelf voor de noodzakelijke oplossingen: we laten een douche installeren, of plaatsen een extra bed.” De rol van de OED is hier zeker niet te onderschatten. “Eigenlijk is zij een soort tolk naar de familie van de leerlingen toe. Het is slechts dankzij de OED dat we de familie kunnen bereiken en de kinderen kunnen verder helpen. Zij spreekt hun taal, zij ziet vaak sneller dan wij wat er eigenlijk allemaal speelt en kan dan ook sneller inschatten wat écht dringend is en waarmee we de kinderen écht kunnen verder helpen. Het is de OED die ervoor zorgt dat ons armoedebeleid meer is dan enkel een bordje in de gang. Zo een bordje lopen de mensen gewoon voorbij, je moet hen op hun eigen manier en in hun eigen taal kunnen aanspreken.”

Richard Timmerman (links) en Paul Boutsen

MENEER DE MINISTER

“Het belangrijkste wat we in de voorbije vijf jaar bereikt hebben – en waar we écht trots op zijn, is dat kinderen in armoede snel en efficiënt geholpen kunnen worden, op een manier die structureel ingebed is in onze organisatie”, zegt Boutsen. “We zijn in staat om de negatieve gevolgen van een leven in armoede te couperen, zodat de jongeren zich kunnen focussen op hun eigen ontwikkeling. Zo zorgen we er voor dat zij, dankzij een degelijke opleiding, een plaats in de samenleving kunnen innemen.” Timmerman en Boutsen hopen dat de visie van KOCA rond armoede nog verder ingebed raakt in het dagelijkse leven in de school. “Eigenlijk zou er automatisch een reflex moeten ontstaan die zoekt wat áchter het gedrag van een leerling schuilgaat. Wat speelt er mee in de houding van de leerling? Waarom is hij plots zo rebels? Waarom is zij niet in orde? Elke leerkracht, opvoeder of medewerker zou de weg naar de OED en de AAU moeten kennen. Als die verregaande bewustwording er is, dan pas zit het werk van de Aandachtscel er op.”

Maar voor het zo ver is, zijn er nog bijkomende uitdagingen. De grootste schuilt in het vinden van de nodige middelen om de werking te blijven ondersteunen. Zowel de ervaringsdeskundige als het snel ingrijpen in families, vraagt immers een grote opoffering van beleidsmiddelen. “We hebben geluk dat de Raad van Bestuur achter het project staat”, zegt directeur Timmerman. “Zonder hun steun zou het echt onbegonnen werk zijn. Zeker nu we minder subsidies krijgen als gevolg van besparingsmaatregelen van de overheid, wordt het moeilijk. We hopen op steun van het VAPH en zoeken ook actief middelen bij sponsors, zoals enkele grote bedrijven.”

Gelooft, hoop en liefde staan centraal binnen KOCA.

“Toch blijven we hopen op de overheden. Stad, provincie, gewest, federaal, het maakt eigenlijk niet zoveel uit. Allemaal zeggen ze armoede als prioriteit te hebben. Allemaal willen ze er ‘iets aan doen’. Maar vaak gaat dat niet verder dan een zoveelste campagne, die gepaard gaat met hoge drukkosten. We krijgen vaak brochures en affiches toegestuurd, over campagnes van één of andere overheid. We hoeven dat drukwerk niet, geef ons liever het geld dat je er in stopt. Dat kunnen wij dan wel op een andere manier besteden. Want, meneer de minister, wij hebben geen campagne over het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting nodig. Bij ons gebeurt het gewoon.”

STAPPENPLAN VOOR DE OPRICHTING VAN EEN AAU IN DE EIGEN INSTELLING

1. Grijp de campagne van Welzijnszorg aan om binnen de voorziening na te denken en uit te wisselen over armoede.
2. Vorm een groep geïnteresseerde en geëngageerde medestanders (mensen met goesting). Probeer uit zoveel mogelijk niveaus iemand te betrekken, ook vanuit de directie.
3. Ga na waar de voorziening in contact komt met armoede. Hoe groot is de nood? Op welke manier manifesteert zich die?
4. Kom regelmatig samen met de cel. Bespreek een brede agenda: zowel brainstorming als concrete problematiek kunnen aan bod komen. Nodig af en toe iemand van buiten af uit, om nieuwe impulsen te geven. Zo kan je, gedurende een langere periode, werken aan een eigen visie rond armoede.
5. Leg de visietekst voor aan de directie, eventueel via het deelnemend directielid. Geef het armoedebeleid een structurele inbedding in de voorziening.
6. Blijf spelen op verschillende velden: concrete armoedebestrijding, sensibilisering, vorming, fondsenwerving,...
7. Laat regelmatig iets weten aan armoede@caritas.be. Zo kunnen jullie ervaringen dienen als voorbeeld voor anderen!